

УДК 341.92

DOI <https://doi.org/10.51989/NUL.2022.1.21>

ОСВІТНЯ МЕДІАЦІЯ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Миргород-Карпова Валерія Валеріївна,

ORCID ID: 0000-0002-3302-221X

кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри адміністративного,
господарського права і фінансово-економічної безпеки
Навчально-наукового інституту права
Сумського державного університету

Мурач Дмитро Васильович,

ORCID ID: 0000-0002-4645-1275

здобувач вищої освіти,
Навчально-наукового інституту права
Сумського державного університету

Стаття присвячена комплексному аналізу правового регулювання освітньої медіації в Україні. У дослідженні здійснюється детальний науковий аналіз нормативно-правового базису Європейського Союзу та рекомендацій міжнародних організацій стосовно більш ефективної реалізації процедури медіації в конкретних сферах суспільних відносин. Автори проводять систематизацію медіації на фахову (спеціалізовану) та професійну медіацію. Пропонується видозміна чинної концепції медіації як альтернативного способу вирішення конфліктів. Доцільність перегляду класичної концепції медіації пояснюється наявністю специфічних ознак у медіації щодо окремих видів суспільних відносин, що на практиці зумовлюють виділення притаманних виключно цим видам методів проведення медіації. Відповідно, авторами більш детально розглядається автономізація освітньої медіації як окремого та самостійного виду спеціалізованої медіації. Спираючись на фундаментальні емпіричні дослідження, автори наводять специфічні ознаки розгляду справ медіації в сфері освіти, особливості перегляду справи та відповідно до цього виділяють необхідні компетенції особи медіатора, що відображаються в його правовому статусі. Визначено базові та спеціалізовані компетенції освітнього медіатора. Вивчено досвід зарубіжних закладів вищої освіти щодо реалізації як самої служби медіації при ЗВО, так і навчальних програм з медіації.

Розглядається досвід зарубіжних країн, в тому числі країн – членів Європейського Союзу, на який повинна спиратися Україна. Зокрема, досліджуються окремі аспекти нормативно-правового регулювання процедури медіації в таких країнах, як Грузія, Великобританія, Канада, Болгарія, Англія, Італія. Запропоновано конкретні шляхи імплементації окремих позитивних аспектів досвіду визначених країн у питанні регулювання медіації в Україні.

Ключові слова: медіація, освіта, європейські стандарти, освітня медіація, міжнародний досвід.

Myrhorod-Karпова Valeria, Murach Dmytro. Educational mediation in Ukraine: problems and ways to overcome them

The article is devoted to a comprehensive analysis of the legal regulation of educational mediation in Ukraine. The study provides a detailed scientific analysis of the regulatory framework of the European Union and the recommendations of international organizations on the more effective implementation of the mediation procedure in specific areas of public relations. The authors systematize mediation into professional (specialized) and professional mediation. It is proposed to change the current concept of mediation as an alternative way to resolve conflicts.

The expediency of revising the classical concept of mediation is explained by the presence of specific features in mediation for certain types of social relations, which in practice lead to the allocation of unique to these types of methods of mediation. Accordingly, the authors consider in more detail the autonomy of educational mediation as a separate and independent type of specialized mediation. Based on basic empirical research, the authors provide specific features of mediation in the field of education, features of the review of the case and, accordingly, highlight the necessary competencies of the mediator, reflected in his legal status. The basic and specialized competencies of the educational mediator are determined. The experience of foreign higher education institutions in the implementation of both the mediation service at the Free Economic Zone and the initial mediation programs has been studied.

The experience of foreign countries, including the member states of the European Union, is considered to be the central experience on which Ukraine should rely. In particular, certain aspects of legal regulation of the mediation procedure in such countries as Georgia, Great Britain, Canada, Bulgaria, England, Italy are studied. Specific ways of implementation of some positive aspects of the experience of certain countries in the regulation of mediation in Ukraine are proposed.

Key words: mediation, education, European standards, educational mediation, international experience.

Постановка проблеми. З початку виникнення інституту судового розгляду система вчинення правосуддя у світі постійно вдосконалювалася з огляду на потреби суспільства. Однією з ключових проблем системи судочинства в багатьох країнах світу є перевантаження судової системи, зумовлене застоєм справ та їх доволі тривалим розглядом. Учені-правознавці як реакцію на таку ситуацію створили систему альтернативних способів вирішення судових спорів. Центровим з них є процедура медіації.

В Україні процедура медіації отримала належне правове регулювання з прийняттям 16 листопада 2021 року Закону України «Про медіацію». Однак ряд науковців вказують на значні недоліки цього нормативно-правового акту. Варто зазначити, що конкретні теоретико-правові положення щодо застосування процедури медіації як альтернативного способу вирішення конфліктів описувалися ще до прийняття цього Закону в положеннях різних правових актів держави, а також у рішеннях судів. Відповідно, це зумовило певну колізію в положеннях щодо фактичного врегулювання цієї сфери. Заслужовує уваги і стратегія імплементації європейського досвіду правового регулювання медіації до України. Зокрема, спеціалізація медіації як методу підвищення ефективності її застосування в конкретних сферах суспільних відносин. Одним із найбільш специфічних сфер суспільних відносин у цьому плані є сфера освіти.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичні аспекти реалізації процедури медіації були висвітлені у працях таких дослідників, як Т. Кисельова, М. Бліхар, С. Калашнікова, Я. Валюк, Л. Власової, О. Ващук, А. Гайдука, О. Горової, Ю. Губар, Н. Шатіхіна, А. Арутоян, Х. Бесемер, Т. Шинкар, І. Ясиновський, Б. Хопкінс, Т. Подковенко, К. Каппахер, Ю. Герасимова, М. Нагорная, Н. Івановська, О. Адамантис, В. Баранова, С. Задорожної, В. Землянської, Г. Єременко, В. Кудрявцева, О. Белінської, О. Бобрової, Н. Бондаренко-Зелінської та інших. Однак існує нагальна потреба в комплексному дослідженні міжнародного досвіду освітньої медіації як автономного виду медіації з подальшим висвітленням позитивних моментів та стратегії їх реалізації в Україні.

Метою статті є комплексне дослідження європейського досвіду правового регулювання процедури медіації у сфері освіти задля подальшої імплементації в Україні.

Виклад основного матеріалу. Освітня діяльність є найбільш стресовою як для викладача, так і для здобувача. Дослідження К. Редін та А. Ерро-Гарсес доводять факт, що викладацька професійна діяльність через притаманні їй специфічні особливості культивує найвищий рівень стресу у порівнянні з іншими професіями загалом [1]. Б. Хьогберг вказує на пряму кореляцію між зумовленим навчальною діяльністю стресом та психологічними проблемами здобувачів освіти. При цьому автор наголошує на необхідності введення

особливого вектору державної політики країн Європейського Союзу, завданням якого буде реалізація нових технологій вирішення конфліктів у сфері освіти [2]. Підкреслює важливість цього тезису факт того, що люди, котрі зазнають стресу, менш здатні брати участь у вирішенні конфліктів, тому що під час тривалої стресової ситуації організм виділяє речовини, що пошкоджують префронтальну кору головного мозку, де відбувається мислення «вищого рівня», і, відповідно, людина значно гірше піддається вирішенню конфліктів [3]. Таким чином, враховуючи всю специфіку освітньої діяльності, ми можемо дійти висновку, що саме ця сфера людських комунікацій має найбільші ризики виникнення конфлікту та найгірші умови задля їх вирішення.

Реагуючи на таку ситуацію, законодавці, в тому числі й зарубіжні, почали вдосконалювати чинну систему судочинства новими технологіями врегулювання спорів. Такою технологією є медіація. В Україні інститут медіації є новинкою сучасного українського права, хоча судова практика має випадки, коли в рішенні колегії суддів наголошувалося на застосуванні такої процедури, як медіація. Однак ключові теоретико-правові аспекти застосування медіації в Україні були окреслені лише в 2021 році. Так, 16 листопада 2021 року було прийнято Закон України «Про медіацію» № 3504 [6], що заклав фундаментальні основи інституту медіації в різних галузях судочинства України. Однак положення цього Закону не містять чітких визначень та окреслення процедури медіації, правового статусу їх учасників, взаємодію суб'єкта медіації та суду, а також ряд інших правових моментів. З огляду на це, а також враховуючи фатальний дефіцит відповідної судової практики, нагальним вбачається окреслення міжнародного досвіду задля більш кращого та дієвого пристосування практики реалізації медіації для України. Зауважимо, що Постанова Верховної Ради України «Про підтвердження курсу України на інтеграцію до Європейського Союзу та першочергові заходи у цьому напрямі» від 13.03.2014 року № 874-VII [6] та ряд інших правових актів визначають незворотність та автентичність курсу

України на європейську інтеграцію, метою якої є набуття членства в Європейському Союзі. Фактично інший підхід у цьому разі можна назвати алогістичним. Відповідно, центральним об'єктом нашого дослідження буде нормативний базис країн Європейського Союзу з питань медіації.

Важливість розвитку альтернативних способів та методів вирішення судових спорів, в тому числі медіації, офіційно визнана Європейським Союзом на найвищому рівні. Наприклад, у Висновках за підсумками засідання Європейської Ради, яке відбулося 15–16 жовтня 1999 р. в м. Тампере (Фінляндія), було зафіксовано, що держави-члени «повинні створювати альтернативні позасудові процедури» вирішення спорів [26].

Генезис інституту медіації в країнах Європейського Союзу бере свій початок ще з кінця ХХ століття і до сьогодні він постійно вдосконалюється. Так, спираючись на емпіричні дослідження, а також статистичні дані, вчені та експерти Європейського Союзу розробили і затвердили в 2004 році Європейський кодекс поведінки для медіаторів (European code of conduct for mediators) (далі – Кодекс) [4], що встановлює фундаментальні принципи діяльності медіатора в усіх сферах, в тому числі й у сфері освіти.

Для цілей цього Кодексу медіація визначається як будь-який процес, за якого дві і більше сторони погоджуються на залучення третьої сторони – медіатора, для надання їм допомоги під час вирішення їхньої суперечки шляхом досягнення згоди без судового рішення незалежно від того, як цей процес може називатися або характеризуватися у загальноприйнятому сенсі у кожній із країн-членів. При цьому організації, що надають послуги медіації, можуть розробляти більш докладні кодекси та нормативно-правові акти, що застосовуються до конкретного контексту або видів запропонованих ними послуг медіації, а також до конкретних сфер, таких як, наприклад, медіація у сфері освіти.

Поряд з цим Кодексом Європейська спільнота застосовує рекомендації та настанови Ради Європи та Європейської комісії з питань ефективності правосуддя (CEPEJ), а саме: Recommendation (98) 1 on family mediation, Recommendation (99)

19 concerning mediation in penal matters, Recommendation (2001) 9 on alternatives to litigation between administrative authorities and private parties, Recommendation (2002) 10 on mediation in civil matters тощо. Ці правові акти разом з іншими локальними актами країн – членів ЄС утворюють нормативно-правовий базис регулювання процедури медіації. Аналіз ключових приписів європейського правового регулювання медіації дозволяє виділити такі недоліки вітчизняного законодавства.

Перша проблема Закону України «Про медіацію» полягає в тому, що в цьому акті визначено не повний перелік європейських принципів процедури медіації. Так, у частині 1 статті 4 цього Закону визначено: «Медіація проводиться за взаємною згодою сторін медіації з урахуванням принципів добровільності, конфіденційності, нейтральності, незалежності та неупередженості медіатора, самовизначення та рівності прав сторін медіації» [5]. На противагу цьому, Інструкція з розробки та моніторингу схем навчання з медіації 2019 року, розроблена Європейською комісією з ефективності правосуддя, містить більш розширений перелік принципів медіації, а саме: добровільність; конфіденційність; незалежність, неупередженість і нейтральність посередника; самовизначення сторін і контроль за процесом; рівноправність сторін; креативність і стійкість; гнучкість; економічна ефективність [8].

Так, принцип рівноправності сторін в освітній медіації є одним із ключових, адже фактично реалізація європейського принципу демократичної освіти в Україні передбачає рівний правовий статус учасників навчального процесу безпосередньо в навчальній та позанавчальній діяльності, що певним чином стосується діяльності ЗВО.

Принцип Креативності та стійкості передбачає застосування з боку медіатора трансдисциплінарного підходу для більш дієвого подолання суперечок між сторонами та створення усіх необхідних умов для швидкого вирішення конфлікту по суті. Вдало зазначає М. Бліхар, що така принципова правова політика зумовлює вдалу реалізацію ключового завдання медіації – розвантаження судів [9, с. 80]. У поєднанні з принципом гнуч-

кості процесу медіації засада креативності та стійкості медіатора передбачає наявність у нього спеціалізованої кваліфікації для ефективної роботи з людьми. Зокрема, Вінницький міський суд Вінницької області в Ухвалі від 09.09.2015 року по справі № 127/17805/15-ц визначив психолога та медіатора як належних спеціалістів для вирішення конфлікту [10]. Відповідно, судова практика вказує на можливість психологів виступати як посередники у суді.

Частина 1 статті 9 Закону України «Про медіацію» визначає, що медіатором може бути фізична особа, яка пройшла базову підготовку медіатора в Україні або за кордоном. На нашу думку, задля ефективного вирішення конфлікту між сторонами особа медіатора повинна мати не лише базову компетенцію медіаторської діяльності, а й мати компетентність роботи психологом, хоча б у сфері міжособистісних комунікацій та вирішення конфліктів. Е. Бадер, провівши детальний трансдисциплінарний аналіз факторів забезпечення ефективної медіації, вказує на нерозривний зв'язок медіації з психологією та нейропсихологією. При цьому авторка зазначає, що з використанням міждисциплінарного підходу емпіричні дослідження показали, що медіація може спровокувати психологічні травми сторін, якщо неправильно або зовсім не застосовувати здобутки психології конфлікту та суміжних дисциплін. Як приклад авторка проводить аналіз нейробіологічних проблем, що представлені шляхом спілкування віч-на-віч між сторонами під час відкриття та впродовж усієї процедури медіації, зв'язок гендеру у посередництві та нейробіологічні відмінності в реакціях на конфлікт між чоловіками та жінками тощо [32]. К. Сміт імплементує теоретичний складник цього тезису в практичну діяльність та вказує, що процес посередництва вимагає від нас використовувати підходи, що дозволяють вдало вирішати психологічні питання, що виникають у ході процесу. Підходи, які можна застосувати для вирішення психологічних особливостей конфлікту та гарантування справедливості в медіації, включають: розуміння сторін, задоволення їхніх потреб, оцінку цінностей, вироблення творчих рішень і пропозицій від медіатора, щоб дозволити

сторонам зберегти свою репутацію [31]. Схожу позицію висловлює К. Муїгуа: «Медіатори повинні постійно брати участь у семінарах професійного розвитку, щоб оцінити відповідні навички, які вони повинні набути на своєму шляху, та стати ефективними медіаторами. Ці навички включають здатність виявляти та розв'язувати будь-які психологічні аспекти конфлікту в процесі медіації. Це єдиний спосіб, завдяки якому доступ до правосуддя через медіацію може бути повністю реалізований в результаті задовільного рішення для сторін» [30, с. 15].

З цього випливає наступна проблема – невизначений правовий статус медіатора як окремого суб'єкта права. Пункт 4 частини 2 статті 7 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» від 02.06.2011 року № 3460-VI [12] визначає медіацію як вид правових послуг у сфері безоплатної правової допомоги. Відповідно до цього суб'єктом медіації згідно з цим Законом можна вважати Координаційний центр з надання правової допомоги та суб'єктів надання безоплатної первинної й вторинної правової допомоги, що суперечить положенням статті 9 та 10 Закону України «Про медіацію». Тобто тут ми можемо спостерігати конкретну колізію національного законодавства.

Для подолання цієї проблеми можна використати доктринальні здобутки зарубіжних вчених, таких як М. Дрювс [35], Р. Кзуби [34], Ф. Аль-Хафаджі [33] та інших щодо класифікації медіації за конкретними сутнісними характеристиками. На нашу думку, проблематично враховувати усі особливості медіаційної діяльності в особі сучасного медіатора: конкретні справи потребують від медіатора наявності спеціальних здібностей та кваліфікації. Наприклад, освітня медіація більше потребує від особи знань та навичок побудови діалогу та міжособових комунікацій з підлітками. справи з конкретних галузей права також потребують конкретних знань від медіатора як фахівця права. Відповідно до Рекомендацій Rec (2001) Комітету міністрів державам-членам про альтернативи в судовому розгляді між адміністративними органами та приватними особами від 09.09.2001 року, регулювання альтернативних засобі вирішення справи має забез-

печити отримання сторонами в повному обсязі належної інформації про можливе використання визначених альтернативних засобів вирішення конфлікту та всі можливі правові «варіанти» консенсусу. Реалізація цього положення неможлива у разі відсутності в медіатора належної кваліфікації з конкретної галузі права. Доволі цікавим є практика Грузії, де з 1 березня 2012 року набув чинності додатковий розділ Цивільно-процесуального кодексу Грузії (поправка №5665 від 28.12.2011 року), яка регулює участь загальних судів Грузії у процесах проведення медичної медіації та у виконанні рішень, винесених Службою медичної медіації (СММ) [13]. Тобто в країні окремо виводиться медична медіація. Таким чином, ми можемо дійти висновку, що запровадження універсального медіатора є деструктивним рішенням та може мати негативні наслідки для ефективного вирішення справи по суті. Відтак існує нагальна потреба в запровадженні різних видів спеціалізації медіатора.

Узагальнюючи досвід розвинених країн, А.А. Арутюнян робить висновок, що на сьогоднішній день у рамках ЄС процедура регулювання медіації неоднорідна, що пояснюється наявністю двох моделей застосування медіації [14]:

– англо-саксонська модель, у межах якої медіація є проявом теорії відновлювальної юстиції, тобто розглядається як общинний спосіб вирішення правового конфлікту та тому зазвичай не знаходить чіткого законодавчого регулювання (Велика Британія, частково Голландія) ;

– континентальна модель, у рамках якої медіація є процесуальним інститутом, зазвичай закріпленим у законодавстві, і втілює собою одну з можливих альтернатив судового розгляду чи навіть кримінального переслідування (Франція, Німеччина, Австрія, Болгарія та інші) .

Загалом практика реалізації процедури медіації дозволяє класифікувати її за особою медіатора на такі види:

– судова медіація. У деяких країнах медіація розглядається як частина судочинства, тому її проводить суддя, який отримав на це відповідне доручення та має відповідну підготовку, навички та не відповідає за винесене рішення по справі. Наприклад, у Канаді в Апеляційному суді

Квебека медіацію вправі проводити судді. За сторонами зберігається право вибору – звернутися до приватного медіатора, який бере участь у програмі судової медіації, або до судді-медіатора [17, с. 172]. В Англії та Уельсі судді не мають права виступати медіаторами. Однак медіаторами можуть виступати трибунали – в англійській судовій системі це судді спеціалізованих судів, що розглядають окремі категорії справ, такі як імміграція, соціальне забезпечення, оподаткування та ін. (ст. 3,13 Акту про трибунали, суди та виконання рішень, 2007 р.) [20, с. 48];

– адвокатська медіація. Роль медіатора виконує особа, яка має право на зайняття адвокатською діяльністю. Наприклад, в Італії асоціації адвокатів мають право створювати свої організації з надання послуг медіації. Окрім того, організації, внесені до реєстру, можуть пропонувати свої послуги в режимі «онлайн» [15, с. 233]. В Англії та Уельсі в 2004 році Королівська судова служба відкрила Національну «гарячу телефонну лінію» з питань медіації, перейменовану у жовтні 2011 року. на «Громадянський каталог медіаторів». Гаряча телефонна лінія була спочатку орієнтована на тих осіб, які хотіли б застосувати процедуру медіації, але вона була для них надто затратною. Сьогодні ця служба проводить процедуру медіації в режимі телефонних дзвінків, має власний вебсайт з інформацією про застосування медіації в різних сферах та пропонує список медіаторів. Зацікавлені особи можуть отримати необхідну інформацію від консультантів, які допоможуть розрахувати суму претензії, запропонують кандидатури медіаторів, сума гонорару медіатора буде фіксованою. Так, фіксовані погодинні ставки починаються від £50 + ПДВ за одну годину сесії для малих позовів (менше £5000), зі збільшенням до £425 + ПДВ за учасника чотиригодинної сесії для претензій на суму до £ 50000). Деякі види медіації оплачуються з одного боку, наприклад, у разі незаконного звільнення всі витрати лягають на роботодавця [27; 28];

– нотаріальна медіація. Нотаріус як медіатор допомагає сторонам, що конфліктують, досягти згоди та належним чином оформити домовленість. Такий вид медіації є не дуже популярним, хоча й існує у дея-

ких країнах [18, с. 15]. Зокрема, в Україні положення статті 1 та 16-1 Закону України «Про нотаріат» від 02.09.1993 року № 3425-XII формально закріплюють можливість нотаріуса проводити медіацію за умови проходження ним спеціальної підготовки в Нотаріальній палаті України [19]. Однак і в цьому разі законодавець наголошує на необхідності виділення конкретних видів медіації та вказує на різноплановий характер підготовки медіатора в конкретних сферах;

– професійна медіація. У більшості країн є співтовариства медіаторів, діяльність яких регулюється внутрішнім актом. Сьогодні у Болгарії створено та функціонує кілька посередницьких центрів, у тому числі центрів комерційного посередництва у деяких бізнес-асоціаціях. Створено також єдиний реєстр медіаторів (посередників) у Міністерстві юстиції. Він увімкнув у собі тих медіаторів, які пройшли навчання, яке відповідає вимогам міністерства [21]. Т. Подковенко вказує, що на практиці саме професійна медіація показує доволі високу ефективність [18, с. 15; 16, с. 95].

– фахова або спеціалізована медіація. Багато країн – членів Європейського Союзу реалізують фахові або спеціалізовані медіації. Цей вид медіації враховує особливості її застосування в окремих сферах суспільних відносин. Гарним прикладом такої організації є освітня (або студентська) медіація, що представлена службою медіації при Лондонському університетському коледжі (University College London) та працює в складі самого ЗВО, є цілком незалежною і не звітує перед адміністрацією ЗВО [11]. Ще однією особливістю студентського медіатора є те, що він не може втручатися в питання академічного судження, тобто не вирішує питання у сфері академічних відносин між здобувачем та ЗВО. Раціоналізується це автентифікацією кваліфікації медіатора та виділення тим самим її відмінностей від кваліфікації спеціаліста в конкретній академічній сфері. В освітній медіації Великобританії використовують різні моделі. Частина з них приділяє велику увагу освоєнню комунікативних навичок та використовує класичну модель медіації. Наприклад, у збірці «Медіація працює!» під редакцією М. Лейбманн [24]

наводяться вісім тригодинних тренінгових сесій зі школярами, спрямованих на розуміння ними причин конфліктів та способів їх врегулювання. Інші моделі ґрунтуються на ідеях відновного правосуддя, зокрема викладених у книзі Б. Хопкінз [23]. Хоча у деяких моделях освітньої медіації у ФРН участь школярів як медіаторів намагаються обмежити (хоча повністю не виключають) [22]. Однак зауважимо, що усі моделі освітньої медіації передбачають наявність у особи медіатора відповідних професійних навичок, що будуть враховувати сутнісні характеристики окремих сфер суспільних відносин [25].

Отже, законодавча політика держав ЄС, думки конкретних вчених-юристів, а також судова практика вказують на деструктивність підходу універсальної медіації як форми альтернативного вирішення спору в усіх сферах суспільних відносин. Таким чином, раціональним кроком буде законодавче виокремлення спеціалізованої медіації в конкретних сферах. Відповідно, до видів спеціалізованої медіації можна віднести медіацію в конкретних сферах юридичної практики (суддя, адвокат, прокурор, нотаріус та державний виконавець) та приватного спеціалізованого виконання (сімейна медіація, освітня медіація, бізнес-медіація, медіація в трудових відносинах, медіація в адміністративно-правових відносинах, медіація як форма відновного правосуддя, медіація у сфері міжнародних відносин, медіація в кримінально-правових відносинах та медіація в сфері цивільно-правових відносин).

Відповідно, освітня медіація потребує належно підготовленого фахівця, який матиме усі необхідні компетенції та навички щодо вирішення конфліктів та механіки спілкування з неповнолітніми. Таким чином, особа, що претендує отримати ліцензію на право займатися освітньою медіацією, повинна відповідати таким вимогам:

1. Усі «класичні» вимоги до медіатора, встановлені Законом України «Про медіацію», тобто базова програма підготовки медіатора, що визначена у статті 10 цього Закону;

2. Особа повинна мати освітній ступінь не нижче бакалавра з однієї зі спеціальностей: 011 «Освітні, педагогічні науки»,

081 «Право», 053 «Психологія» (стаття 9 Закону України «Про медіацію»).

3. Доволі значимим, на нашу думку, є наявність у особи практичної діяльності з визначеної спеціальності строком не менше 2-х років (стаття 9 Закону України «Про медіацію»);

Аналогічно з нотаріальним медіатором та Нотаріальною палатою України, функцію підготовки освітнього медіатора необхідно покласти на державну наукову установу «Інститут модернізації змісту освіти». Організаційно-аналітичне забезпечення та контроль за цим органом покласти на Департамент атестації кадрів вищої кваліфікації при Міністерстві освіти і науки України. Доречно також додати про можливість вдосконалення освітніх програм зі спеціальностей 011 «Освітні, педагогічні науки», 081 «Право», 053 «Психологія» шляхом провадження до них дисципліни з базової підготовки до медіації. Гарним прикладом реалізації цієї ідеї може слугувати досвід університету Пеппердайн. В університеті діє навчальний курс для юристів «Психологія конфліктів і спілкування», який охоплює перетин психології, права, конфліктів і вирішення суперечок із застосуванням людського спілкування. Цей курс досліджує психологічні явища, основи для аналізу конфліктів, які є результатом цих явищ, а також комунікативні навички вирішення конфліктів для їх дієвого вирішення. Цей курс розроблений для того, щоб надати уявлення зі сфери когнітивної та соціальної психології, нейро-співпраці та теорії комунікації та застосувати ці ідеї для вирішення спорів та переговорів. Теми, що розглядаються в цьому курсі, включають парадигми джерел конфлікту; теорія ескалації та деескалації; фізіологія конфлікту; управління особистостями у вирішенні конфліктів, як «звичайними», так і «висококонфліктними» особистостями; компетентності емоційного інтелекту та вирішення конфліктів; вплив на канон інструментів особистості, включаючи МВТІ та ТКІ; міф про раціональність і прийняття рішень; когнітивні упередження; нейропсихологія, включаючи емпатію, дзеркальні нейрони та пам'ять; довіра та альтруїзм; переконання, риторика, діалог, парадигма оповідання та лінгвістика; влада, загроза та порятунок обличчя; і гнів, і межі аргументації та раціональності [29].

Фактично, по завершенню цього курсу студенти-юристи матимуть усі необхідні навички та компетенції задля ефективного провадження процедури медіації.

Враховуючи досвід Великобританії, а також Рекомендації КМРЕ № R (2001) 9 Комітету міністрів державам-членам щодо альтернатив судовому розгляду спорів між адміністративними органами й приватними особами від 9 вересня 2001 року, Рекомендації № R (98) 1 Комітету міністрів державам-членам про сімейну медіацію від 21 січня 1998 року, Європейську конвенцію про здійснення прав дітей від 25 січня 1996 року, освітній медіатор не повинен якимось чином бути пов'язаним із закладом освіти, в якому веде свою діяльність. Відтак задля реалізації принципу незалежності та конфіденційності освітня медіація повинна реалізовуватися незалежною службою освітньої медіації при закладі освіти.

Висновки. Отже, ми можемо дійти висновку, що концепція універсальної

медіації має конкретні недоліки, що стосуються вирішення окремих категорій справ з різних сфер суспільних відносин. Тому оптимальним кроком задля побудови дієвого механізму альтернативних способів вирішення спорів в Україні є запровадження спеціалізованої медіації, що буде враховувати сутнісні специфічні ознаки конкретної сфери суспільних відносин у питанні підготовки медіаторів задля більш ефективного та об'єктивного їх вирішення по суті.

Таким чином, освітня медіація буде належати до медіації приватного спеціалізованого виконання. Сама освітня медіація являє собою спеціалізований спосіб врегулювання правових спорів у сфері освіти, що становить особливим чином організовану процедуру переговорів за участю нейтрального посередника (медіатора), який сприяє сторонам в обговоренні умов врегулювання правового спору і прийняття в результаті взаємовигідного рішення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Redína C., Erro-Garcés A. Stress in teaching professionals across Europe. *International Journal of Educational Research*. Volume 103. 2020. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.ijer.2020.101623>.
2. Högberg B. Educational stressors and secular trends in school stress and mental health problems in adolescents. *Social Science & Medicine*. 270. 2021. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2020.113616>.
3. Kandell E. How stress affects conflict resolution. *Alternative Resolutions*. 2017. URL: <https://www.alternativeresolutions.net/2017/01/03/how-stress-affects-conflict-resolution/>.
4. European code of conduct for mediators. *ZKM – ZEITSCHRIFT FÜR KONFLIKT MANAGEMENT*, № 4. 2004. URL: https://www.centrale-fuer-mediation.de/media/zkm_2_2004_148_172.pdf.
5. Про медіацію: Закон України від 16.11.2021 року. № 1875-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-20#Text> (дата звернення: 23.11.2021).
6. Про підтвердження курсу України на інтеграцію до Європейського Союзу та першочергові заходи у цьому напрямі: Постанова Верховної Ради України від 13.03.2014 року. № 874-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/874-18#Text> (дата звернення: 23.12.2021).
7. Recommendation Rec(2001) 9 of the Committee of Ministers to member states on alternatives to litigation between administrative authorities and private parties. Adopted by the Committee of Ministers on 5 September 2001. Council of Europe. URL: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=09000016805e2b59.
8. Guidelines on Designing and Monitoring Mediation Training Schemes. European commission for the efficiency of justice. Strasbourg, 13 and 14 June 2019. URL: <https://rm.coe.int/cepej-2019-8-en-guidelines-mediation-training-schemes/168094ef3a>.
9. Бліхар М. Медіація як спосіб вирішення адміністративних спорів. *Підприємництво, господарство і право*. № 10. 2020. С. 78 – 82. DOI: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.10.13>.
10. Ухвала по справі № 127/17805/15-ц від 15.09.2015 року. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/50021719>.
11. What is Student Mediation? University College London. 2021. URL: <https://www.ucl.ac.uk/student-mediator/what-student-mediation>.
12. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 02.06.2011 року. № 3460-VI. Дата оновлення: 21.11.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#Text> (дата звернення: 23.11.2021).

13. Гражданский процессуальный кодекс Грузии: Закон Грузии от 14.11.1997 года. Консолидация: 02.08.2021, № 888. URL: <https://matsne.gov.ge/ru/document/view/29962?publication=149> (дата звернення: 17.12.2021).
14. Арутюнян А.А. Медиация в уголовном процессе: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук. Москва, 2012. 242 с.
15. Кисельова Т. Правове регулювання відносин із надання послуг медіації у зарубіжних країнах. *Право України*. 2011. № 11–12. С. 225–236.
16. Ясиновський І. Г. Характеристика моделей медіації в розвинутих країнах. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2014. № 4. С.94–98.
17. Шинкар Т.І. Застосування медіації в адміністративному судочинстві: вітчизняний та зарубіжний досвід : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2017. 220 с.
18. Подковенко Т. Моделі медіації та механізм її здійснення. *Актуальні проблеми правознавства*. № 3 (23). 2020. С. 12-20.
19. Про нотаріат: Закон України від 02.09.1993 року. № 3425-XII. Дата оновлення: 15.12.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12#Text> (дата звернення: 17.12.2021).
20. Герасимова Ю.В., Нагорная М.С. Медиаторы в России и за рубежом: социальные ожидания и профессиональные требования. *Вестник СМУС74*. 2018. №3 (22). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/mediatory-v-rossii-i-za-rubezhom-sotsialnye-ozhidaniya-i-professionalnye-trebovaniya>.
21. Подковенко Т. О. Медиация как один з альтернативних способів розв'язання конфліктів. *Держава і право. Юридичні і політичні науки*. 2009. Вип. 45. С. 31–38.
22. Каппахер К. Медиация в группе равных / пер. с нем. Г. Похмелкиной. Медиация – искусство разрешать конфликты. Знакомство с теорией, методом и профессиональными технологиями / сост. Г. Мета и Г. Похмелкина. М. : «VERTE», 2004. С. 123–126.
23. Hopkins B. Just Schools A Whole School Approach to Restorative Justice. L., N. Y. : Jessica Kingsley Publishers, 2004. 108 p. URL: <http://restorativejustice.org/rj-library/just-schools-a-whole-school-approach-to-restorative-justice/5432/#sthash.kwqvhGHo.dpbs>.
24. Liebmann M. Mediation Works! Bristol: Mediation UK, 1998. 241 p.
25. Recommended Standards for School-Based Peer Mediation Programs The Association for Conflict Resolution. *Association for Conflict Resolution*. 2007. URL: www.mediate.com/acreducation (дата звернення: 23.11.2021).
26. Tampere European Council 15 and 16 October 1999 : Presidency Conclusions. URL: http://www.europarl.europa.eu/summits/tam_en.htm.
27. Civil Mediation Council. URL: <https://civilmediation.org/about/> (дата звернення: 21.12.2021).
28. Ивановская Н. В. Медиация в Англии и Уэльсе. *Вестник РУДН. Серия: Юридические науки*. 2013. №1. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/mediatsiya-v-anglii-i-uelse>.
29. Psychology of Conflict and Communication. Pepperdine University. 2021. URL: <https://onlinegrad.pepperdine.edu/law/curriculum/psychology-of-conflict-communication/>.
30. Muigua K. Achieving Lasting Outcomes: Addressing the Psychological Aspects of Conflict through Mediation. Chartered Institute of Arbitrators (Kenya), Alternative Dispute Resolution. 2018. № 6(3). Pp. 39-61. URL: <http://kmco.co.ke/wp-content/uploads/2018/08/Addressing-the-Psychological-Aspects-of-Conflict-Through-Mediation-3RD-AUGUST-2018-1.pdf>.
31. Smith C. R. Mediation: The Process and the Issues. Current Issues Series. IRC Press, Industrial Relations Centre, Queen's University, Ontario. 1998. URL: <http://irc.queensu.ca/sites/default/files/articles/mediation-the-process-and-the-issues.pdf>.
32. Bader E. The Psychology and Neurobiology of Mediation.17(2) Cardozo J. of Conflict Resolution 363 (Winter 2016). 30 p. SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2984029>.
33. Al-Khafaji F. A. H. Mediation as an alternative means of resolving disputes. Review of International Geographical Education Online, 2021, 11.2. Pp. 183–194.
34. Czuba R. Mediation, or a method of resolving administrative disputes. The Book of Articles, National Scientific Conference «Science and Young Researchers» V edition. 2021, Pp. 5–16.
35. Drews M. The Four Models of Mediation. 2008. URL: <http://www.diac.ae/idias/journal/volume3no1/issue1/eng4.pdf>.